

SỰ CẦN THIẾT PHÁT TRIỂN DU LỊCH VĂN HỌC Ở CẦN THƠ

Trần Phỏng Điều

Bên cạnh các loại hình du lịch nghỉ dưỡng, du lịch chữa bệnh, du lịch MICE (Meeting Incentive Convention Exhibition - du lịch kết hợp hội nghị, hội thảo, triển lãm, tổ chức sự kiện, du lịch khen thưởng của các công ty cho nhân viên, đối tác), du lịch văn hóa v.v..., du lịch văn học ngày càng được các công ty lữ hành trên thế giới chú trọng khai thác. Đây được xem là loại hình du lịch đầy tiềm năng trong thế kỷ XXI. Bởi vì “quê hương, đất nước, con người luôn là mảnh đất sáng tạo phong phú để những tác phẩm văn học nghệ thuật ra đời và thăng hoa. Khi đến được với người yêu nghệ thuật, những tác phẩm văn học nghệ thuật ấy còn mang đến những giá trị quảng bá du lịch hiệu quả.”⁽¹⁾

“Với đặc sắc ngôn từ riêng có, văn học mở ra cánh cửa diệu kỳ để chúng ta tiếp cận với nền văn hóa, phong tục tập quán, lối sống sinh hoạt của một vùng đất. Men theo những câu chuyện tình vừa ngọt ngào thi vị vừa lưu luyến cảm thương, văn học cung cấp cách nghĩ, cách nhìn của những tâm hồn bản địa. Văn học, nhìn từ bối cảnh một vùng đất, là bức tranh của một xã hội thu nhỏ, nơi mà chúng ta, trong chuyến du lịch sắp đến, sẽ dự phần bởi một cuộc dạo chơi hào hứng, thi vị.

Độc giả cũng có thể *hái lượm* và *săn bắt* những thông tin về ẩm thực của vùng đất trong từng trang văn. Bằng cách này hay cách khác, thế giới ẩm thực luôn hiện hữu trong những câu chữ nhiều dư vị... và qua những tác phẩm văn học, từng dòng chữ sẽ gieo vào lòng chúng ta, không chỉ là những thốn thức đợi chờ cho hạnh phúc của các nhân vật trong tác phẩm mà còn

là những thông tin quý giá về vùng đất mà chỉ ít thời gian nữa thôi, chúng ta sẽ đặt chân đến.”⁽²⁾

Vì vậy, việc đưa văn học, nghệ thuật vào du lịch là một hướng đi đúng, mang tính thiết thực trong điều kiện Cần Thơ đang đẩy mạnh để phát triển ngành công nghiệp không khói này.

Thế nào là du lịch văn học.

Du lịch văn học có thể được hiểu là loại hình du lịch xoay quanh tác giả hoặc tác phẩm văn học. Đó có thể là một chuyến đi đến làng quê mà tác giả đã sinh ra và lớn lên hoặc một địa điểm nào đó - nơi mà tác phẩm nổi tiếng được tác giả *thai nghén* và cho *chào đời*. Hay là đến tham quan Bảo tàng Danh nhân - nơi trưng bày những hiện vật liên quan đến cuộc đời và sự nghiệp sáng tác cũng như các trang bản thảo, các bức thư, sách vở... của tác giả. Đó cũng có thể là những miền đất, vẻ đẹp của thiên nhiên, phong tục đẹp, món ăn ngon... được đề cập trong tác phẩm.

Khả năng quảng bá du lịch của văn học.

Ngoài các chức năng giải trí, giáo dục, nhận thức,... văn học còn có khả năng quảng bá cho du lịch. Quảng bá du lịch thông qua văn học thường có nhiều dạng, nhưng tiêu biểu có hai dạng sau: Địa danh là chất liệu, là nguồn cảm hứng cho tác giả sáng tác, khi tác phẩm ra đời, nó lại tôn vinh cho địa danh thêm một lần nữa. Và ngược lại, có những địa danh nhờ tác giả mà nổi bật.

Trường hợp thứ nhất có thể kể đến bài thơ *Hoàng Hạc lâu* của Thôi Hiệu - thi nhân thời Thịnh Đường. Bài thơ vốn đã hay lại gắn với một địa danh thơ mộng, nổi tiếng nên sức hút đối với du khách

càng lớn. Ai đã từng yêu mến thơ Đường, đã từng đọc qua bài thơ này, khi có dịp đi du lịch Trung Quốc thử hỏi mấy ai kèm lòng được mà không đến đây tham quan, thưởng lãm?! Bài thơ ấy như sau:

*Tích nhân dĩ thừa hoàng hạc khứ,
Thử địa không dư Hoàng Hạc lâu.
Hoàng hạc nhất khứ bất phục phản,
Bạch vân thiên tải không du du.
Tình xuyên lịch lịch Hán Dương thụ,
Phượng thảo thê thê Anh Vũ châu.
Nhật mộ hương quan hà xứ thị?
Yên ba giang thượng sử nhân sầu.*

Và bản dịch của Tản Đà:

*Hạc vàng ai cưỡi đi đâu?
Mà nay Hoàng Hạc riêng lâu còn trơ.
Hạc vàng đi mất từ xưa,
Nghìn năm mây trắng bây giờ còn bay.
Hán Dương sông tạnh cây bầy,
Bãi xưa Anh Vũ xanh dầy cỏ non.
Quê hương khuất bóng hoàng hôn.
Trên sông khói sóng cho buồn lòng ai?*

Ở trường hợp thứ hai, ta có thể minh họa bằng bài thơ *Phong Kiều dạ bạc* của Trương Kế - thi nhân thời Trung Đường. Các địa danh trong bài thơ này vốn dĩ không mấy nổi bật, không phải là một thắng tích nhưng nhờ bài thơ của Trương Kế mà nó trở thành một địa danh nổi tiếng, thu hút được nhiều du khách trong và ngoài nước đến tham quan. Bài thơ hay đến mức nó đã được dịch ra gần 20 thứ tiếng, nên nó đã góp phần rất lớn vào việc quảng bá cho du lịch Trung Quốc:

*Nguyệt lạc ô đề sương mãn thiên
Giang phong ngư hỏa đối sầu miên
Cô Tô thành ngoại Hàn San tự
Dạ bán chung thanh đáo khách thuyền.*

Với bút pháp điêu luyện của mình, thi sĩ Tản Đà đã chuyển dịch bài thơ này một cách thần tình:

*Trăng tà tiếng quạ kêu sương
Lửa chày cây bến sầu vương giấc hồ*

Thuyền ai đậu bến Cô Tô

Nửa đêm nghe tiếng chuông chùa Hàn San.

“Trong thơ ca cổ Trung Hoa, nhiều bài thơ đề vịnh đã lưu danh thiên cổ cùng với những danh lam thắng cảnh hoặc di tích lịch sử. Đến Hoàng Hạc lâu là người ta nhớ ngay bài thơ cùng tên của Thôi Hiệu, trào lên Thái Sơn là người ta nghĩ ngay tới *Vọng Nhạc* của Đỗ Phủ, tới Xích Bích là người ta nhớ ngay đến bài *từ* theo điệu *Niệm nô kiều* của Tô Đông Pha... Dĩ nhiên, không *thơ*, *từ* của Thôi Hiệu, Đỗ Phủ, Tô Đông Pha, những danh thắng, những di tích ấy vẫn cứ nổi tiếng. *Chùa Hàn San thì không thể. Xét về bất cứ mặt nào (quy mô, cấu trúc, cảnh quan, bia tượng...), nó chẳng có gì đáng nói (Tôi nhấn mạnh).* Thế nhưng, ai đến Tô Châu thường cũng đến Phong Kiều cách Tô Châu 7, 8 cây số về phía tây rồi lại từ Phong Kiều đi về phía tây 10 cây số nữa để đến Hàn San tự. Gần đây, đêm trừ tịch nào cũng có nhiều đoàn du khách Nhật Bản đi từ hàng nghìn cây số đến Tô Châu để... được nghe thấy tiếng chuông chùa Hàn San ngân lên giữa lúc giao thừa.”⁽³⁾

Ngoài tài nghệ của Trương Kế trong việc tôn vinh bến Phong Kiều, chùa Hàn San, giai thoại xung quanh bài thơ này cũng đã góp phần làm tăng thêm sự hiếu kỳ trong lòng người đọc, từ đó mà tạo sức hút để họ tìm đến địa danh này.

Truyện kể rằng: Một đêm kia, một bài thơ tứ tuyệt tình cờ được làm ra do hai thầy trò nhà sư chùa Hàn San: hai câu trên là của vị tăng, hai câu dưới là của chú tiểu. Một đêm trăng, sư cụ trụ trì chùa Hàn San, cảm hứng nghĩ ra hai câu thơ:

*Sơ tam sơ tứ nguyệt mông lung
Bán tự ngân câu bán tự cung*

Thao thức mãi trong phòng mà sư cụ không nghĩ ra hai câu tiếp. Tự nhiên có tiếng gõ cửa. Thì ra là chú tiểu cũng trần trọc vì hai câu thơ mình mới nghĩ ra:

Nhất phiến ngọc hồ phân lưỡng đoạn

Bán trâm thủy để bán phù không

Nhưng chú tiểu cũng không làm tiếp được và xin thầy giúp. Nghe xong, sư cụ mừng quá, quỳ xuống tạ Phật. Vì quả thật hai câu thơ của chú tiểu ăn khớp với hai câu của sư cụ, thành bài tứ tuyệt mà Trần Trọng San đã dịch như sau:

Mông ba, mông bốn, trăng mờ

Nửa đường móc bạc nửa như cung trời

Một bình ngọc trắng chia hai

Nửa chìm đáy nước nửa cài từng không

Làm xong bài thơ này lúc nửa đêm, sư cụ bảo chú tiểu đánh chuông tạ ơn Phật. Tình cờ đêm hôm đó trên thuyền, thi sĩ Trương Kế cũng không ngủ được vì không nghĩ được câu tiếp cho hai câu “*Nguyệt lạc ô đề...*”. Tự nhiên chuông chùa Hàn Sơn đổ đến, gợi hứng cho thi nhân hoàn tất bài *Phong Kiều dạ bạc* “... *Dạ bán chung thanh đáo khách thuyền.*”⁽⁴⁾

Hay khi đến du lịch ở Hàn Quốc, chúng ta thường nghe “người Hàn Quốc hay kể nhiều truyền thuyết thú vị cho du khách để quảng bá về đất nước của họ. Jeju không phải là địa danh có quá nhiều cảnh đẹp nhưng người Hàn Quốc đã *thêu dệt* nên thần thoại về đá đầu rồng Youngduam rất nổi tiếng: một con rồng đã lấy cắp một viên ngọc quý của thần núi Hanllasan rồi bay lên trời trốn. Thần núi tức giận, lấy cung tên bắn chết con rồng. Xác của con rồng rơi xuống biển, đầu trôi lên bờ và hóa thành đá đầu rồng Youngduam Rock như ngày nay. Ngay cả ở điểm tham quan rất đổi bình thường như làng dân tộc ở đảo Jeju, hướng dẫn địa phương cũng sẵn sàng kể cho khách nghe vì sao đàn ông được yêu quý, chiều chuộng ở hòn đảo này, từ đó hướng du khách sang việc mua cao ngựa, mật ong để bồi bổ cho các quý ông.”⁽⁵⁾

Như vậy, chúng ta thấy: Không chỉ có thiên nhiên cảnh vật là nguồn cảm hứng để

tác giả sáng tác, làm đẹp cho tác phẩm. Ngược lại, thiên nhiên, cảnh vật cũng nhờ tác phẩm mà được tôn vinh. Cả hai trường hợp đều có thể là chất xúc tác để phát triển du lịch.

Một số giải pháp phát triển du lịch văn học ở Cần Thơ.

Để phát triển loại hình du lịch văn học thành công cần phải có nhiều giải pháp đồng bộ trước mắt cũng như lâu dài. Sau đây là một số định hướng mang tính chất gợi ý bước đầu:

Thứ nhất, cần rà soát, thống kê tất cả các điểm du lịch trên địa bàn thành phố Cần Thơ có yếu tố văn học để đẩy mạnh khai thác, tuyên truyền, giới thiệu cho du khách. Khi du khách đến Cần Thơ, ngoài việc dạo chơi trên cảnh sông nước hữu tình, ngắm và thưởng thức những vườn trái cây trĩu quả, chiêm ngưỡng vẻ đẹp của những kiến trúc cổ,... mà còn được nghe thêm những giai thoại, truyền thuyết, câu chuyện hay, tục lệ lạ... thì sự thích thú của du khách sẽ tăng lên gấp bội phần. Từ đó mà tiếng lành đồn xa, làm cho các điểm tham quan này dần dần sẽ thu hút được nhiều du khách đến với mình.

Chẳng hạn như, khi đến tham quan đình Bình Thủy, ngoài việc được nghe thuyết minh về nét đẹp kiến trúc, tìn ngưỡng, lễ hội đặc sắc ở đình, nếu như du khách được nghe thêm về chuyện *Bà mẹ còp* ở đây thì chắc chắn sẽ hấp dẫn hơn nhiều.

Hay khi đưa khách đến tham quan khu di tích mộ Thủ khoa Bùi Hữu Nghĩa, sau khi được nghe kể về cuộc đời và sự nghiệp của ông, thuyết minh viên kể thêm cho du khách câu chuyện bà Nguyễn Thị Tồn - phu nhân của ngài Thủ khoa phải lặn lội ra tới kinh thành Huế để kêu oan cho chồng thì khu di tích này sẽ càng trở nên hấp dẫn hơn.

Hoặc khi đưa khách tham quan chợ nổi Cái Răng, hướng dẫn viên hoàn toàn có thể lồng ghép câu chuyện *Cá sấu xem*

hát bội vào để lí giải địa danh Cái Răng cũng là điều lí thú,...

Thứ hai, cần phải thành lập một Hội đồng chuyên môn để xem xét, thẩm định, lựa chọn các tác phẩm văn học viết về cái hay, cái đẹp của đất và người Cần Thơ để đưa vào khai thác, quảng bá.

Thứ ba, tìm một số tác phẩm tiêu biểu chuyển sang sân khấu hóa để biểu diễn phục vụ du khách. Đây là cách làm rất phổ biến ở một số nước châu Á. Theo Đào Thị Diễm Trang thì: “Sân khấu hóa văn học (literary performance) để phục vụ du lịch là một hình thức phổ biến, đã được nhiều quốc gia thực hiện và thu được các thành tựu đáng kể. Sân khấu hóa văn học nghĩa là chọn lựa một phần, một chương hoặc cả tác phẩm văn học để viết lại kịch bản, sau đó dàn dựng và biểu diễn cho du khách thưởng thức. Cũng có khi, kịch bản sân khấu hóa được kết hợp từ nhiều tác phẩm khác nhau, được sáng tạo thêm nhiều tình tiết, tái hiện vẻ đẹp của thiên nhiên, con người, các sự kiện lịch sử, các truyền thuyết, các chuyện tình nổi tiếng tại địa phương. Tác phẩm sân khấu hóa văn học có thời lượng tương đối ngắn (từ 30 phút đến 100 phút), nội dung dễ tiếp nhận với thị hiếu đại chúng, chú trọng phần nhìn, phần âm nhạc hơn phần ngôn ngữ (để phù hợp với tất cả các du khách). Thông thường người ta

gọi các phần biểu diễn như thế này là show. Không chỉ thỏa mãn thị giác và thính giác của khán giả, hình thức sân khấu hóa văn học còn có tác dụng quảng bá văn hóa, lịch sử rất hiệu quả.”⁽⁶⁾

Ở đây, chúng ta có thể viết kịch bản và dựng vở diễn về bà Nguyễn Thị Tồn minh oan cho chồng...

Thứ tư, cần có kế hoạch bồi dưỡng, tập huấn để định hướng cho văn nghệ sĩ sáng tác về vùng đất và con người Cần Thơ phục vụ cho du lịch, cũng như tổ chức các cuộc thi sáng tác văn học về chủ đề này để có nguồn dữ liệu khai thác lâu dài.

Văn học không chỉ là những câu chuyện tình bi thảm, nỗi đau nhân thế mà văn học còn là câu chuyện tình lãng mạn, phong tục tốt, truyền thuyết hay, giai thoại lạ, cảnh đẹp của thiên nhiên, lòng tốt của con người,... Tất cả đó đều có thể là *chất liệu* để ngành du lịch khai thác. Cần Thơ là địa phương không có núi, không có biển, không có những công trình kiến trúc đồ sộ nhưng lại có trữ lượng văn học phong phú nên việc khai thác loại hình văn học du lịch là việc mà Cần Thơ cần tính đến. Bởi, nói theo cách nói của Anthony Carrigan thì: “văn hóa, văn học là một trong những tài nguyên quan trọng nhất mà phát triển du lịch bền vững thế kỷ XXI hướng tới.”⁽⁷⁾

(1) <https://baoquangbinh.vn/kinh-te/201810/quang-ba-du-lich-qua-van-hoc-nghe-thuat-2161029/> Ngày truy cập: 04/7/2019.

(2) <http://toquoc.vn/van-hoc-va-du-lich-99179879.htm>. Ngày truy cập: 04/7/2019.

(3) Nguyễn Khắc Phi (1999), *Thơ văn cổ Trung Hoa, mảnh đất quen mà lạ*, Nxb Giáo Dục, tr.171-172.

(4) https://www.thivien.net/Tr%C6%B0%C6%A1ng-K%E1%BA%BF/Phong-Ki%E1%BB%81u-d%E1%BA%A1-b%E1%BA%A1c/poem-YJ1m_uGYnaxfjMJeLFnbMA. Ngày truy cập: 05/7/2019.

(5) Đào Thị Diễm Trang (2017), Đưa văn học nghệ thuật địa phương vào du lịch An Giang: những kinh nghiệm từ một số quốc gia châu Á, Tạp chí Phát triển KH&CN, tập 20, số X3, tr.74.

(6) Đào Thị Diễm Trang, *Tlđđ*, tr.75.

(7) Đào Thị Diễm Trang, *Tlđđ*, tr.78.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Khắc Phi (1999), *Thơ văn cổ Trung Hoa, mảnh đất quen mà lạ*, Nxb Giáo dục.
- [2] Đào Thị Diễm Trang (2017), Đưa văn học nghệ thuật địa phương vào du lịch An Giang: những kinh nghiệm từ một số quốc gia châu Á, Tạp chí Phát triển KH&CN, tập 20, số X3.
- [3] Tỉnh Ủy, Ủy Ban Nhân Dân tỉnh Cần Thơ (2002), *Địa chí Cần Thơ*.